

De leerstoel Nederlands-Caraïbische Letteren, een aanzet tot het vormgeven van ons Koninkrijk

door Eric de Brabander

De coronapandemie heeft de bevolking van de Nederlands Caraïbische eilanden pijnlijk duidelijk gemaakt dat hun in 1954 verworven autonomie binnen het koninkrijk der Nederlanden een wassen neus is. In 2010 hield het land de Nederlandse Antillen op te bestaan, een land dat als onderdeel van het Koninkrijk der Nederlanden was opgericht in 1954 aan het einde van het koloniale tijdperk. “Steunend op eigen kracht doch met de wil elkander bij te staan” was wat koningin Wilhelmina in 1954 de onafhankelijk geworden Antillen meegaf, een tekst die tot op de dag van vandaag op het onafhankelijkheidsmonument op Curaçao staat. Een tekst die voor die tijd droop van politieke correctheid, maar waarvan ook in 1954 elk weldenkend burger wist dat de bedoelde gelijkwaardigheid in feite een farce was. Aruba is in 1985 uit het land de Nederlandse Antillen gestapt en ging verder als onafhankelijk land binnen het koninkrijk. De ingewikkelde door Nederland opgelegde staatkundige structuur werkte voor Aruba niet, dat was de Arubanen na dertig jaar wel duidelijk. De eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba kozen ruim twintig jaar later in een referendum ervoor als bijzondere gemeentes van Nederland door te gaan. Curaçao en Sint Maarten werden op 10 oktober 2010, net als dat met Aruba eerder gebeurde, onafhankelijke landen binnen het koninkrijk en daarmee hield het land de Nederlandse Antillen op te bestaan.

In Nederland is het koninkrijksgevoel ver te zoeken. Datzelfde koninkrijksgevoel is op de Caraïbische eilanden alom aanwezig en vind voor een belangrijk deel zijn voeding in de financiële afhankelijkheid van Nederland. De eilanden rooien het niet zelf, zoveel is duidelijk tien jaar na 10 oktober 2010, de datum dat de Antillen voor het nieuwe staatsverband kozen. En zoveel is duidelijk ruim zestig jaar na de zogenaamde onafhankelijkheid van 1954. Een slecht functionerende democratie met een meerpartijstelsel, nepotisme, corruptie en onkunde zijn daar voor een deel oorzakelijk aan, maar wat belangrijker is, is de kwetsbare kleinschaligheid van de economie en het kleine gedeelte van de bevolking die deze draaiende moet houden. Wat gemakshalve vaak vergeten wordt als de Europese Nederlander Curaçao weer eens vergelijkt met de gemeente Amersfoort, is dat Curaçao een eigen water- en electriciteitsvoorziening, een eigen academisch ziekenhuis, een internationale luchthaven, een grote zeehaven en een toeristenindustrie die Amsterdam niet zou misstaan, om maar een paar zaken te noemen, met 150.000 man draaiende moet houden.

De coronacrisis was de druppel die de emmer deed overlopen. De kwakkelende economie stortte in, duizenden mensen verloren hun baan en werden aangewezen op voedselhulp, hulp die snel tot stand kwam, mede door geld dat uit Nederland kwam. Op dit moment wonen er net zoveel Caraïbische Nederlanders in Nederland als op de eilanden zelf, vaak hoogopgeleide mensen die op de eilanden broodnodig zijn maar in Europa betere vooruitzichten hebben. Als het huis in brand staat, dan moet je blussen en niet zeuren, dachten vele Curaçaose hulpverleners. Dat dacht Nederland in eerste instantie ook. Het gezeur kwam later. Aan beide kanten van de oceaan. De Nederlandse staatssecretaris Raymond Knops verbond voorwaarden aan Nederlandse financiële steun die

lijnrecht indruisten tegen het zelfbeschikkingsrecht van de eilanden. Vanuit de Curaçaose, de Arubaanse en Sint Maartense politiek werd heftig geprotesteerd tegen deze Nederlandse bemoeienis. Terwijl het besef bij de bevolking langzaam groeide dat de coronacrisis bij uitstek voor Nederland het moment was om in te grijpen in de autonomie van de eilanden om te kunnen corrigeren wat er mis is gegaan in 1954, het jaar dat het statuut dat de koninkrijksverhoudingen regelde tot stand kwam. Autonomie, waar vrijwel alle politici op de eilanden mee scandeerden, kan je niet eten, besepte een groot deel van de Nederlands-Caraïbische bevolking. Het ziet er dus naar uit dat, geforceerd door Nederland, de banden binnen het koninkrijk inniger gaan worden, misschien tegen wil en dank van zowel het Europese deel van het koninkrijk als het Caraïbische. De voormalige Antillen kunnen niet zonder hun voormalige kolonisator en haar financiële steun, dat besef bestaat voorop aan beide kanten van de oceaan.

Om een koninkrijk te doen slagen heb je een koninkrijksgevoel nodig, iets positiefs dat leeft bij alle ingezetenen van dat koninkrijk aan beide kanten van de Atlantische oceaan. Natiegevoel dient gevoed te worden. Het is gemeenschapszin, het gevoel bij elkaar te horen. Alle Caraïbische Nederlanders hebben op school geleerd dat de Rijn bij Lobith Nederland binnenkomt en dat Michiel de Ruyter een nationale zeeheld was. Caraïbische beroemdheden uit het heden en verleden zijn in Nederland onderbelicht, tenzij ze aan de verwachtingen voldoen van wat Nederlanders al dachten te weten. Ik neem als voorbeeld Jandino Asporaat die in zijn goedverkochte films de karikaturale Curaçaoenaar geweldig schetst, tot groot vermaak van het Hollandse publiek. De Curaçaoënaar als een soort Joop Klepzeiker.

Er zijn echter weinigen die de achtergronden kennen van Pedro Luis Brion, Jacobo Palm, Tula, Cola Debrot, Wim Statius Muller, Tip Marugg of Frank Martinus Arion, om enkele bekende Curaçaoënaars te noemen. De laatste drie zijn schrijvers die ook in Nederland literaire prijzen in de wacht hebben gesleept en hun stempel hebben gedrukt op de Nederlandstalige literatuur.

Kort geleden was de Curaçaose film *Buladó* van regisseur Eché Janga de grote winnaar bij de uitreiking van de Gouden Kalveren, en sleepte de prijs voor de beste Nederlandse film binnen in Utrecht. Mooi dat een film uit het Caraïbisch deel van ons koninkrijk zo een belangrijke Nederlandse prijs in de wacht kon slepen. Koninkrijksgevoel! Mooi dat als Oranje speelt half Curaçao aan de beeldbuis gekluisterd is. Ook koninkrijksgevoel. Kleine succesjes voor ons koninkrijk aan beide zijden van de oceaan.

De Universiteit van Amsterdam heeft sinds 14 jaar een leerstoel Nederlands-Caraïbische Letteren. Hoogleraar is professor Michiel van Kempen. Al 35 jaar geleden kwam van Kempen in aanraking met dit vakgebied en is er nog altijd door gefascineerd. Hij schreef er meerdere essays over en recent zag zijn uitgebreide biografie van de Surinaamse schrijver en wereldkenner Albert Helman (pseudoniem van Lou Lichtveld) het licht. Naast het geven van colleges en het stimuleren van de Caribische literatuur, het adviseren van instanties over alles wat met deze literatuur en cultuur te maken heeft, begeleid professor van Kempen promovendi Nederlandse taal- en letterkunde. Elke promotie levert de Universiteit 80.000 euro aan subsidiegelden op. Dat geld is niet geïrmerkt geld. Het is geld dat in de grote pot verdwijnt. De promoties betreffen proefschriften over Nederlands-Caraïbische literatuur waaronder ook de Surinaamse.

De universiteit komt naar eigen zeggen per jaar 35.000 euro tekort om deze leerstoel te bekostigen Het Amsterdams Universiteitsfonds is om die rede een inzamelingsactie gestart zodat de ontbrekende middelen alsnog door particuliere donaties bij elkaar worden gebracht, donaties die ook van de eilanden of uit Suriname komen. Het is elk jaar maar weer de vraag of het lukt dat geld bij elkaar te sprokkelen en de leerstoel kan blijven bestaan. De Maatschappij der Nederlandse Letterkunde schrijft hierover in haar maandblad: *de leerstoel van van Kempen, die inmiddels dertien jaar bestaat, is de enige in zijn soort in Nederland. In de academische wereld is geen andere plek waar de literatuur en cultuur van het Nederlands-Caribisch gebied wordt bestudeerd. Dit maakt van Kempen tot aanspreekpunt voor geïnteresseerden en instanties in binnen- en buitenland. Tot nu toe leverde de leerstoel proefschriften op van zeer uiteenlopende onderwerpen en diverse publicaties. Wegvallen van deze leerstoel zou eeuwig zonde zijn.*

Een leerstoel als deze past naadloos in het streven naar een universeel koninkrijksgevoel. De voormalige Nederlandse Antillen horen al langer bij de lage landen dan de waddeneilanden. Het is tijd om ze ook de plaats te geven die ze verdienen. Klaarblijkelijk denk de Universiteit van Amsterdam daar anders over. Of misschien wordt er helemaal niet over nagedacht en zijn cijfers de belangrijkste overweging de leerstoel van van Kempen om zeep te helpen. Het succes van een leerstoel hangt voor het belangrijkste deel af van het aantal inschrijvingen voor de studie en het aantal potentiële promovendi. Wat ontbreekt is marketing. Er is geen geld voor. Professor van Kempen moet de marketing van zijn vakterrein uit eigen middelen doen.

Een leerstoel Caraïbische Neerlandistiek is misschien een druppel op de gloeiende plaat. Maar het is een begin. Veertig jaar geleden was de Pijp in Amsterdam een armzalige buurt. Totdat een horeca-ondernemer er brood in zag. Vanaf dat moment ging het verheffen van de Amsterdamse achterbuurt razendsnel. Zou professor van Kempen zo'n horeca-ondernemer kunnen zijn?

19 oktober 2020